

meritori treball fet pel professor Fidora. Cal dir que la combinació del món germànic i llatí sempre ha donat molts fruits, i ha produït personalitats excepcionals. Una d'ells és el professor Fidora, i és un honor, doncs, que els darrers anys estiga fent traduccions a la llengua alemanya de clàssics medievals catalans, i fomentant aquestes traduccions en la col·lecció esmentada al principi, i ara, que haja parat atenció en Eiximenis. Esperem, doncs, que continue fent treballs i traduccions sobre Eiximenis en els anys vinents.■

■ Lluís Brines, <brinesl@yahoo.es>.

■ **Ausias March: *Gedichte aus dem goldenen Jahrhundert Valencias. Eine Anthologie.* Aus dem Altkatalanischen übersetzt und herausgegeben von Hans-Ingo Radatz. Bamberg: University of Bamberg Press, 2024 (Bamberger Editionen). 294 pàgs. ISBN 978-3-86309-924-4.**

Abans que tot, cal felicitar-se enormement per l'aparició d'aquesta antologia bilingüe que recull una nova selecció de poesies d'Ausiàs March en traducció a l'alemany, precedides d'un breu estudi introductor i adreçat al públic germànic. El responsable de l'edició, de la presentació, de la traducció dels poemes i dels comentaris introductoris previs és el romanista Hans-Ingo Radatz, catedràtic de la Universitat de Bamberg, que ja l'any 1993 va dedicar al gran poeta de Gandia la seva tesi de llicenciatura (*Magisterarbeit*) així com la publicació que se'n derivà, que incloïa la traducció i comentari de deu poemes de March. Radatz, així ens ho narra ell mateix en el pròleg, no només ha revisat i reescrit al llarg dels 30 anys que ens separen d'aquella primera edició els deu poemes triats aleshores sinó que n'hi ha afegit vint més, tot proveint cadascuna de les composicions dels aclariments necessaris per a una interpretació ben contextualitzada. A banda, el present volum no només disposa de la versió en paper sinó que és accessible també en línia. Allò que no ha variat d'una edició a l'altra són els principis bàsics damunt els quals Radatz fonamenta la seva feina i que tindrem ocasió d'abordar més endavant: la seva edició bilingüe ofereix traduccions

Licensed under Creative Commons Licence
CC BY-NC-ND

Zeitschrift für Katalanistik 38 (2025), 477–482
<https://doi.org/10.46586/ZfK.2025.477-482>
ISSN 0932-2221 · eISSN 2199-7276

versificades en el metre original i sense rima, totes acompanyades dels comentaris introductoris ja esmentats.

L'actual traducció –i aquesta és una dada que també convida a l'optimisme– s'emmarca en un conjunt d'iniciatives de col·laboració entre les universitats de Bamberg i d'Alacant (a través d'IVITRA), que inclou diferents projectes i línies de recerca entre els quals cal destacar aquí el grup d'investigació que duu per nom «Traducció de clàssics valencians a llengües europees: estudis literaris, lingüístics i traductològics comparats». Radatz, amb aquest volum, es consolida alhora com un dels traductors de referència de poesia catalana a l'alemany –també ho ha estat abans de Jordi de Sant Jordi i de Vicent Andrés Estellés–, i amb aquesta edició passa a engruixir la llista cada vegada més imponent de poetes canònics de la poesia catalana que es poden llegir en versió alemanya. Una particularitat d'aquesta antologia, ja hi tornarem més endavant també, és que cal considerar-ne alguns poemes com a retraduccions, és a dir com a noves versions de poemes que ja han estat traduïts a l'alemany amb anterioritat. Pràctica molt estesa i arrelada en la traducció de poesia –quantes versions hi ha de la “Primera Elegia de Duino” de Rilke en català?, per citar un exemple anàleg–, la retraducció és un fenomen que cada vegada rep més atenció dins els estudis de traductologia; la retraducció de poesia catalana a l'alemany, insísim, constitueix una gran notícia, i, tractant-se de March, demostra que un autor a cavall entre el món medieval i el renaixentista segueix despertant interès literari més enllà de l'àmbit català, en tant que autor clàssic universal, com reivindica Radatz.

L'existència de versions diferents d'uns mateixos poemes, doncs, fa que resulti inevitable establir comparacions i considerar els paràmetres traductològics que les inspiren, així com els resultats que en cristal·litzen. L'antologia de poemes de March en versió alemanya que edita ara Hans-Ingo Radatz recull alguns dels poemes, concretament dotze, que l'any 2009 Isabel Müller havia inclòs en la seva antologia marquiana *Gedichte*, d'unes dimensions molt similars a la present, dels quals tres, al seu torn, ja havien estat versionats l'any 1993 per Radatz. El romanista alemany, no obstant, aclareix al seu pròleg la diferència conceptual essencial que hi ha al darrere de tots dos projectes, i fins i tot n'ofereix un exemple extret del cant LXVIII –*No'm pren així com al petit vailet*. Müller, que presenta una traducció en prosa que aspira a reproduir en alemany el to de l'original i a fer-hi de 'pont', renuncia explícitament a la versificació, que creu que mena indefectiblement el traductor a allunyar-se del poema original, a haver-lo de traïr. Radatz, per la seva banda, opta amb plena consciència i convicció per

la traducció dels poemes de March fent ús del vers, tot buscant-ne la literaturitat en alemany –com a principi fonamental que els defineix– i acceptant el risc de l'empresa, tal com han fet els traductors contemporanis de March a l'anglès (Archer), a l'italià (Di Girolami) o a l'espanyol (Micó). No és objectiu d'aquesta ressenya, tanmateix, encetar el complex debat al voltant de la possibilitat o la impossibilitat de la traducció poètica, o de dilucidar els avantatges i/o desavantatges de fer-ho d'una manera o de l'altra. La dialèctica que neix de l'anàlisi i comparació d'ambdues versions és, per si mateixa, enriquidora, i ens obliga a considerar el sentit de cadascuna de les opcions. Centrem-nos ara, per tant, en el volum que edita la Universitat de Bamberg.

L'antologia de Radatz persegueix una finalitat clarament divulgativa –ho podem veure tot seguit amb més de detall–, s'adreça sobretot a un públic universitari no necessàriament especialitzat –que no exclou altres lectors potencials–, i té un to decididament reivindicatiu que queda patent a les primeres pàgines de la introducció i es manté fins a la conclusió. El romanista alemany comença preguntant-se sobre les raons que expliquen la poca divulgació i (re)coneixement internacional que ha tingut l'obra d'un autor que cal considerar com un dels màxims exponents de la lírica europea del segle XV –en el trànsit del món medieval al renaixentista– i que caldria situar al costat de figures canòniques com Petrarca o Villon, per exemple. Sense dubtar-ho ni un instant, Radatz atribueix aquesta realitat incontestable al fet que March és representant d'una literatura que pertany a una nació sense estat i això, indiscutiblement, n'afecta la divulgació, en general, i la poca presència (o fins i tot l'absència) en els estudis filològics de les universitats d'arreu del món. A les pàgines que segueixen, Radatz fa un repàs de les vicissituds històriques en què cal circumscriure l'obra literària d'aquest cavaller valencià i que n'expliquen els seus trets distintius bàsics: composicions líriques escrites en català íntegrament i deliberada per primera vegada en la història de la nostra literatura, que formalment i temàtica presenten estrets lligams amb la poesia trobadoresca –profundament medieval–, però en les quals ja es deixen sentir les idees i la sensibilitat humanistes que aviat irrompran amb força a tot el món occidental i que són l'expressió d'una individualitat en crisi. A banda del mapa que reproduïx els territoris que arribà a ocupar en el seu màxim esplendor la Corona catalanoaragonesa durant l'Edat Mitjana, el volum conté nombroses fotografies relacionades amb March, que reproduïxen diferents edicions històriques de la seva poesia o bé imatges dels llocs on va viure –a la València del segle XV.

Tot seguit, el romanista alemany aborda la biografia del poeta de Gandia i el seu llegat poètic: el *Cançoner*. N'explica la transmissió al llarg de la història i exposa qüestions relacionades amb les diferents ordenacions que els estudiosos n'han fet. Seguint Riquer, descriu l'agrupació per cicles dels poemes segons el seu *senhal* –nom en clau de la dama a qui el poeta adreça les seves composicions–, tot i que finalment acaba classificant els cants seleccionats segons la intenció, la temàtica o la forma en cinc blocs: poesia d'amor (el bloc més gran), cobles esparses, un maldit, poesia moral i el *Cant espiritual*. Abans d'endinsar-nos de la mà de Radatz en la poesia de March en versió alemanya, el romanista ofereix un breu recull de valoracions que n'han fet al llarg de la història autoritats en la matèria de la talla de Joan Boscà, Marcelino Menéndez y Pelayo, Joan Fuster, Constanzo Girolamo o Robert Archer. El romanista alemany dedica una darrera pàgina encara a fer una breu puntualització, de caràcter no menor, tanmateix: per referir-se al poeta de *Veles e vents*, tot reprenent una antiga disputa filològica, Radatz es decanta per la forma Ausias –no accentuada gràficament i, per tant, amb accent prosòdic damunt de la 'i'–, en detriment de la forma Ausiàs, que és la forma que ha esdevingut hegemònica, de fet.

La primera constatació que hem de fer un cop acabada la lectura dels poemes i les seves traduccions és que la feina que hi ha al darrere és ingent, i que els resultats poètics són molt reeixits. El treball amb el metre del vers, amb el manteniment del decasíl·lab, és impressionant i, tot i que el traductor, com ens ha advertit, renuncia a la rima, en alguns casos sí que la reproduïx o, si més no, aconsegueix en els versos uns efectes sonors que s'hi aproximen. Vegem-ne un parell d'exemples. Al cant XXXIX, *Qui no és trist de mos dictats no cur*, trobem la següent traducció, plena de compensacions pel que fa al joc conceptual i sonor dels versos originals:

*No es pot saber, menys de l'experiència,
lo gran delit que és en lo sols voler
d'aquell qui és amador verdader
e ama si veent-se en tal volença.*

Niemand versteht, der es nicht selbst erlebt,
das große Glück des wahren Liebenden,
der nach nichts andrem als nach Liebe strebt
und selbst sich lieben kann für dies Streben. (versos 37–40)

A la tornada del cant primer, *Així com cell qui en lo somni·s delita*, el traductor no reproduïx estrictament la rima, però arriba a un acostament molt efectiu en la repetició sonora:

*Plena de seny, quan amor és molt vella,
absència és lo verme que la gasta,
si fermetat durament no contrasta
e creure poc si l'envejós consella*

„Hochweise Frau“, wenn Liebe lange währt,
folgt Trennung oft, als Wurm, der an ihr nagt,
falls Festigkeit nicht eisern widersteht
und wenig auf der Neider Reden gibt. (versos 41–44)

També els coneguts versos 85–88 del cant CXIV, *Retinga'm Déu en mon trist pensament*, trobem un tractament traductològic molt inspirat dels motius i de la seva realització mètrica i sonora:

*Així dispost, dolç me sembla l'amarg
Tant és en mi enfeccionat lo gust:
A temps he cor d'acren e carn e just;
Jo só aquest que'm dic Ausias March.*

Derart gestimmt, schmeckt mir das Bitter süß,
so sehr ist mein Geschmack bereits verwirrt.
Mal ist mein Herz aus Stahl, mal Fleisch, mal Holz:
Ausias March, so nenne ich mich stolz!

Al costat d'aquests resultats tan reeixits, així com de les generoses explicacions que ajuden a aproximar-nos de forma molt efectiva a la lírica de March, tan complexa i àrida de vegades, som de l'opinió –potser per deformació professional– que hauria estat de gran ajuda per a lectors, estudiants i estudiosos que s'haguessin inclòs dins els comentaris unes ratlles dedicades a comentar les principals dificultats amb què s'ha topat Radatz a l'hora de traduir aquests cants, les difícils tries que ha hagut de dur a terme, les decisions traductològiques que ha pres, ateses les profundes diferències que existeixen entre els principis de versificació catalana i de l'alemanya, i atesa també la voluntat divulgativa subjacent a aquesta empresa. És cert que cada composició –tot evitant l'ús de notes a peu de pàgina per tal d'afavorir una lectura fluïda dels cants– va precedida d'un resum temàtic i argumental, així com de l'explicació dels principals motius i referències que apareixen al poema. Hi trobem a faltar, però, l'al·lusió a aspectes traductològics significatius. La problemàtica que genera la nomenclatura dels vents al cant XL, *Veles e vents*, és una de les poques excepcions, ja que Radatz, en aquesta ocasió, ens en dona una explicació ben clara. Una qüestió més genèrica que ens hauria plagut veure tractada, per posar un exemple que afecta gairebé totes les composicions, és el motiu pel qual Radatz escull,

per adreçar-se a la dama, la segona persona singular “du” de l’alemany, pròpia del tracte més familiar o proper –l’equivalent del “tu” català–, quan March hi fa servir sempre el tractament més formal i distanciat “vós” –que en alemany trobaria un equivalent natural en el pronom “Sie”, o fins i tot en el pronom de segona persona del plural “ihr”. March fa ús del “tu”, certament, en algunes de les seves composicions –al *Cant espiritual*, per exemple, quan exposa a Déu tots els seus dubtes i turments a través d’una confessió sincera i commovedora–, però a la dama s’hi adreça sempre emprant la forma de cortesia. Se’ns escapa també el motiu pel qual Radatz tradueix el *senhal* marquià *Amor, amor* per *Liebesgott* (per exemple al cant LXXX). Hi ha, lògicament, tries que ens semblen més encertades que d’altres: en una traducció sempre és així, i sovint hi té a veure el gust personal. El que és indubtable és el mèrit incalculable d’aquestes traduccions, que també aspiren a reproduir el xoc de registres lingüístics i conceptuals que caracteritza el llenguatge de March (és excel·lent, al nostre entendre, l’equivalència aconseguida en la traducció del vers 12 del cant 7, *Ja tots mos cants me plau metre en oblit*, que fa esdevenir el vers “*si per un temps dansa rostít-bullit*” en el vers “*und tanzt im Stil des Weder-Fisch-noch-Fleisch*”).

Una vegada més cal felicitar a Hans-Ingo Radatz per aquesta magnífica edició que, de la forma més sincera, desitgem que serveixi per eixamplar als països de parla alemanya, i més enllà, el nombre d’admiradors i estudiosos d’un dels grans poetes de tots els temps. ■

- Jordi Jané-Lligé, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, Grup d’Estudi de la Traducció Catalana Contemporània, Departament de Traducció i d’Interpretació, Edifici K, Campus de Bellaterra, 08190 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès) (ES), <jordi.jane@uab.cat>, 0000-0002-5950-1518.